

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА

Филологический факультет
Кафедра иностранных языков

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международного семинара
**«STRENGTHENING FOREIGN LANGUAGES
TEACHING: CHALLENGES,
APPROACHES AND TECHNOLOGIES»**

27-29 марта 2018 года

Астана, Республика Казахстан

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
Филологический факультет
Кафедра иностранных языков

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международного семинара
**«STRENGTHENING FOREIGN LANGUAGES
TEACHING: CHALLENGES,
APPROACHES AND TECHNOLOGIES»**

27-29 марта 2018 года

Астана, Республика Казахстан

УДК 811
ББК 81.2
S 88

Редакционная коллегия:

Сагимбаева Д.Е., Курманаева Д.К., Молдахметова Г.З., Тусельбаева Ж.А.,
Кемельбекова Э.А., Жанкина Х.К.

S 88

Strengthening Foreign Languages Teaching: Challenges, Approaches and Technologies: - сборник статей / Отв. ред. Сагимбаева Д.Е., – Астана: Изд-во ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2018. – 238 с.

ISBN 978-601-337-006-4

Сборник содержит статьи участников международного семинара «Strengthening Foreign Languages Teaching: Challenges, Approaches and Technologies». В сборнике рассмотрены актуальные вопросы касательно основных тенденций и особенностей развития современной методики преподавания иностранных языков в средней и высшей школе в условиях полиязычия, проанализирован опыт по реализации инновационных технологий в языковом образовании, рассмотрены вопросы преподавания предметов на иностранном языке, представлены исследования результатов независимого и интегрированного подходов с особым упором на креативность и критическое мышление, необходимых для академического письма в учебной деятельности магистрантов.

Издание адресовано ученым-методистам, докторантам, магистрантам и педагогам-практикам в области обучения языкам, а также широкому кругу читателей.

УДК 811
ББК 81.2

ISBN 978-601-337-006-4

© ЕНУ им. Л.Н. Гумилёва, 2018

ОГЛАВЛЕНИЕ

SESSION I. STRENGTHENING FOREIGN LANGUAGES TEACHING: CHALLENGES, APPROACHES AND TECHNOLOGIES	7
Асипова Н.А. К вопросу о роли иностранных языков в подготовке студентов к социальному взаимодействию в поликультурной среде	7
Карабалаева Г.Т. Многоязычие и межкультурная коммуникация как основа формирования современной личности	13
Zumadillayeva O.A. The application of group activities in teaching English	17
Sagimbayeva J.E., Moldakhmetova G.Z., Kamzinova D.G. Projects in L2 & L3 co-learning	25
Касенова А.Б. Использование онлайн-сервисов в преподавании Профессионально- ориентированного иностранного языка	31
Бүркітбаева А.Г., Хамзина А.Х. Шетел тілін оқытудағы интерактивті әдістер	37
Ергалиева К.О. Развитие межкультурной компетенции как составной части переводческих компетенций	42
Сагимбаева Д.Е., Искакова А.Р. Анализ основных трудностей, возникающих при обучении аудированию	50
Mukhanova V. Digitale Lernplattform Duolingo als Ersatz für den Präsenzunterricht	56
Мухтарханова А.М. Ағылшын тілін оқытуда қысқа мәтіндерді оқудағы түсіну тәсілдері	62
Тусупова Г.К., Нурбекова Г. Ж., Отызбаева К. Ж. Особенности обучения чтению студентов неязыковых специальностей в рамках дисциплины Профессионально-ориентированного иностранного языка в вузе	69
Загоруля О. Л., Мусабекова З. С. Из опыта работы по развитию письменных навыков у студентов неязыковых специальностей на занятиях английского языка	77

Курманаева Д. К. Использование регионального компонента в совершенствовании навыков говорения на занятиях иностранного языка в неязыковом вузе	85
Tusselbayeva Zh.A., Nurkenova S. S. CLIL method in teaching English for professional purposes	90
Рустемова А. И. Использование информационных технологий при обучении иностранным языкам	94
Арыстанқұлова Г. У. Тілдік емес жоғары оқу орынында кәсіби шетел тілін оқытуда иновациялық технологияларды қолдану	97
Нурбекова Г.Ж., Нургалиева У.С. Мультилингвизм как средство социализации личности	101
Толегенова Ж.Б., Кусаинова А.Е. Язык и межкультурная коммуникация	105
Tazhitova G., Nurpeissova A. Incorporating critical thinking into speaking activities in English classes	110
Tussupbekova M., Zarkesheva A. The ways of planning action research in teaching English for students in higher schools of Kazakhstan	117
SESSION II. LINGUISTIC ASPECTS OF TEACHING AND LEARNING LANGUAGES	122
Игбаева Ж.Т. Лингвистические основы формирования выразительности речи молодого журналиста при работе со словом	122
Mukhatova A. D. The phenomenon of sound symbolism in linguistics	127
Смаилбекова Ш.Д. Put it on thick, Watson!	130
Смаилбекова Ш.Д. Везти уголь в Нью-Касл, или в Тулу со своим самоваром	135
A.Kadyskyzy, R.T. Khassenova, Zh.T. Kulakhmetova Idioms as a specific illustration of the national mentality	139
Sadykova M. Zh. The formation of the cultural code of the nation, the importance of toys in the formation of personality	143
Karibai K.S., Zhaqypov Zh.A., Mukhtarkhanova A.M. Observation of national markers study in Kazakh linguistics	147

Smagulova M.G. Lokale und globale kohärenz und kohäsion als kategorien der modernen textlinguistik	151
SESSION III. METHODOLOGICAL ASPECTS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES AND SUBJECTS IN FOREIGN LANGUAGES AT SECONDARY SCHOOLS	155
Капажанова А.К., Калиева Б.С., Капажанов С.А. Предмет «Английский язык» и его воспитательные и развивающие возможности	155
Есеналы Н.Т. Үштілділік – көптілді білім алушы тұлғаны қалыптастырудың негізі	158
Садуакасова Ж.С. Методы и приемы преподавания биологии на английском языке в контексте CLIL	161
Кажкенова А. К. Интегрированный курс «Глобальная география»	164
Syzdykov A. Methodology of solving high school chemistry problems in English	166
Temirbekova A.T., Kasbayeva A. The implementation of multilingual education in secondary schools in Kazakhstan	170
SESSION IV. COLLATION GLOBAL RESEARCH SKILLS: REPRESENTING ACADEMIC WRITING SKILLS ACROSS A WIDE SPECTRUM OF DISCIPLINARY BOUNDARIES & INTERESTS	180
Rozhkova D. Alternative Dispute Resolution in the USA and the Russian Federation	180
Mukanva F., Features of mosque location in the city structure	184
Toibekova P. Biotechnology and need of Kazakhstan	188
Toktarova G.B. To what extent should governments reduce the GMO?	191
Mukanova G.M. Nanotechnology in the fields of biomedical sciences	193
Syzdyk M.R. The role of “in vitro fertilization” in Kazakhstan	196
Bakuova N.S. 3D Printing human tissue: where biotechnology meets engineering	198
Salimova A.T., Mukhtarkhanova A.M. The role of an individual dictionary	201

of the native speaker in text perception and comprehension	
Sherahan A. N., Belgibayeva D. S., Amerkhanova Sh. K., Mukhtarkhanova A.M. Synthesis of iron nanoparticles in aprotic polar solvents	206
Kassenova D. The role of modern trends, technologies and their influence on the development of museum business in the 21 st century (the case of Kazakhstan)	210
Amanzholova A. Alternative forms of energy: energy-saving & energy-efficient technologies in architecture	213
Murzagaliyeva A. Principles of application of ergonomicity in the organization of the design of modern housing	216
Deneyev O. Facing material as a decorative tool in the formation of the structural environment of Astana	220
Kemelbekova E. A., Baidabekov A.K. Competence-contextual format of mathematics learning for professional development of a future specialist non-mathematician	223
Nurymgereyeva U. Creativity through innovation in the context of the typology of organization and constructive solutions of the regional theatre	231

Internetquellen:

1. Wikipedia: „Duolingo“.
<https://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Duolingo&oldid=153801850>
(aufgerufen: 19.04.2016)
2. Gründerszene: „App“.
<http://www.gruenderszene.de/lexikon/begriffe/apphttps://de.wikipedia.org/wiki/Duolingo> (aufgerufen: 26.04.2016)
3. Kraft, Susanne (2003): „Blended-Learning – ein Weg zur Integration von E-Learning und Präsenzlernen“. 43-45 <http://die-bonn.de/doks/kraft0301.pdf>
(aufgerufen: 19.04.2016)
4. Wikipedia: “Mobile App”.
https://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Mobile_App&oldid=152154895
(aufgerufen: 19.04.2016)

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ҚЫСҚА МӘТІНДЕРДІ ОҚУДАҒЫ ТҮСІНУ ТӘСІЛДЕРІ

Мухтарханова А.М.

к.п.н., доцент,

Евразийский Национальный Университет

им. Л.Н. Гумилева

Астана, Казахстан

Оқу дегеніміз не? Оқып-түсіну тәсілдері дегеніміз не? Оқып-түсінудің тиімді әдістерін айқындау үшін «оқу», «түсіну» және «тәсіл» ұғымдарын нақтылаймыз.

Блок пікіріне сүйенсек, «Оқу дегеніміз, егер оқушы жазбаша мәтінді түсінгісі келсе, белгілі бір күш жұмсап, мәтіннен мән-мағына іздеп, оны құрастырып, түсіну үдерісі» [1].

Грессер «Оқу дегеніміз, үйренетін бірнеше деңгей мен компоненттерден тұратын, ерекше жұмыс түрі» дейді [2]. Қарапайым әңгімені оқу үшін оқушы сөздерді, сөйлемдерді түсінуі керек. Грессер қарапайым түсінудің бірнеше деңгейлері мен компоненттерін ерекшелейді:

1. Сөздер графема мен морфемалардан тұрады.

2. Сөйлемдер синтаксистік құрылымдар мен стилистикалық ерекшеліктерден тұрады. Сөйлемдерді түсіну үшін оқушы зат есімнің референттерін (байланысатын сөздер), дискурс, пресуппозициялар мен болжалды шешімді білуі керек.

3. Оқушы мәтіндегі жаңа ақпаратты салыстыра анықтай алуы және жалпы ақпаратты білдірмей, жасырын түрде анықтай алуы керек.

4. Жоғары сатыларда оқушы мәтіннің жанры мен риторикалық құрылымын, сюжет пен түрлі кейіпкерлердің болашағын, тақырыпты айқындай білуі керек болады. Мәтінді түсіну мен интерпретациясы және аталған деңгейлерді үйлестіру жақсы, үлкен оқушы минутына 250 ден 400 сөзге дейін оқығанда қол жеткізеді [2].

Шетел тілін үйренуде оқу маңызды шеберліктердің бірі болып табылады, тілдік әрекеттердің бірі дамытылады: сөйлеу, жазу, тыңдау және оқу. Оқу арқылы шетел тілін үйренуші өзін қоршаған әлем туралы білімін ұштайды, өзінің интеллектісін байытады, жады мен қиялын, ынта-тілегін дамытады. Рогова бойынша «оқу жалғыз мақсат емес; ол шетел тілін үйрену құралы. Мәтінді оқу барысында оқушы әріптер мен дыбыстарды қайталайды, сөздер мен грамматиканы, сөздердің айтылуын, сөздер мен сөз тіркестерінің мәнін есте сақтайды» [3]. Оқушы неғұрлым көбірек оқыған сайын, лингвистикалық материалды есте сақтау да күшейе береді. Тіл үйренушілер біртіндеп түпнұсқа материалмен жұмыс істеп бейімделеді, ол өз кезегінде одан әрі мақсатталмаған оқу тәжірибесін күшейтеді [3]. Оқу өзі жеке мүмкіндік қана емес, сонымен қатар адамзаттың әлеуметтік, мәдени жағдайын бейнелейді және ой үдерісі ретінде қабылданады. Оқушы мәтіннің мәнін түсінуге ғана емес, ондағы негізгі ойды және автордың мақсаты мен идеясын түсінуге тырысады.

Уоллис қажетті ақпаратты алу үшін қолданылатын, мәтіннен үйренетін бірнеше себептерді атайды: түрткі үшін оқу, үйрену үшін оқу, ләззат алу үшін оқу. Түрткі үшін оқу дереу, тез ақпарат алу үшін қолданылады. Үйрену үшін оқу жалпы білімді ұштау үшін, өзімізге жартылай белгілі фактілерді есте сақтау үшін, сонымен қатар, ой тудырып, ой жетектеп, кейбір пікірлерді айқындау үшін қолданылады. Ләззат алу үшін жеке мақсаттағы орындалатын іс - ол міндетті емес [4]. Ағылшын тілін шетел тілі ретінде оқытуда үйрену үшін оқу, ләззат алу үшін оқу қолданыла алады.

Оқуды жүзеге асыруда, әрине, ағылшын тілін үйренушінің белгілі бір деңгейінің болуы маңызды. Тілді оқытуда студенттің Ланзер анықтаған оқу машықтарының иерархиясына сәйкес, оқу дағдысы және мәтінді оқу тәсілдері болуы керек. Олар:

Бастапқы қабілет (жеке әріптерді, әріптер қатарын немесе толық сөздер; әріпке сәйкес, дыбыс немесе сөдер);

Аралық, орташа дағдылар (сөйлемдерді қабылдау дағдысы);

Түсіну дағдылары: (субдағдылар). Сөзбе-сөз түсіну (ашық берілген ойды түсініп, талдау дағдысы); қайта ұйымдастыру (талдау, сиетездеу, таңдау және ойды қайта електен өткізу дағдысы); логикалық дағды (мәнді интерпретациялау және 'жолдар арасынан оқу' дағдысы); бағалау (ұсынылған материалдың сәйкестігін бағалай білу); құндылығын бағалау (эстетикалық әсеріне орай пікір білдіре білу). Авторлардың пікірінше, тұтас иерархия біруақытта оқытылуы керек. «Түсіну дағдыларының» деңгейі түрлі оқыту әдіс-тәсілдерін қажет етеді. Оқуды үйрету дегеніміз, оқытылатын қажеттіліктер және зерттеу дағдыларын тәжірибеден өткізу: «кітап төңірегінде өз жолыңызды табудан бастап, жазып, түртіп алу, ақпарат пен идеяларды алып, сақтап, іздеуге дейін» [5].

Оқуды түсіну ұғымына келетін болсақ, «Оқуды түсіну – көптеген түрлі төменгі және жоғары деңгейдегі үдерістер мен дағдылардың нәтижесі. Төменгі деңгейдегі үдерістер мен дағдылар негізінен орфографиялық ақпаратты шешу мен сөздерді анықтауға қатысты болып келеді. Жоғары деңгейдегі үдерістер мен дағдылар – оқу тәсілдерінің көмегімен мәтіннің нақты ментальды үлгісін құру болады» [6]. Кинч пен Кинчтің пікіріне сүйенсек, « ... түсіну дегеніміз жалғыз унитарлық түсінік емес, көптеген дағдылар мен әрекеттердің жиынтығы [7]. Бірақ Грессер, тіпті әбден машықтанған оқушы да мәтінді адекватты түсінгендігін білмеуі мүмкін деген кері пікір береді [2]. Кингтің айтуынша, «түсіну үдерісі мәтіндегі ақпарат жайлы ментальды көрініс тудыру және ол көрініс кейінірек материал бойынша мәліметтерді еске түсіру керек болғанда, пайдаға жарайды [8]. Ланзер мен Гарднер бойынша, түсіну «өзінің білетін және мәтіндегі негізгі ойды салыстыра отырып, мәтіннен тың және маңызды ойды алу үшін, негізгі ойға вербалды формаларсыз қол жеткізу [5]. Ғалымдардың пікірінен, оқуды түсіну дегеніміз, қарапайым түсіну, бірақ өте күрделі бихавиористік әрекет және үдеріс деп түйіндеуге болады.

Кинчтердің оқуды ментальды ұсыну деңгейлеріне сәйкес, Кинг түсінудің келесі екі түрлі деңгейін ұсынады: үстіртін (сөзбе-сөз) және терең түсіну. Үстіртін (сөзбе-сөз) түсіну сөздің мәні мен сөйлемдердің көпшілігін түсіну. Терең түсіну идеяларды байланыстырып, қорыту, сыни тұрғыдан мұқият сараптау және кейде автордың мотивін түсіну болады [7]. Дэвоуди әдетте студенттер үстіртін (сөзбе-сөз) түсінуге көңіл бөлетіндігін және оның себебі оқытушының қысқа, фактілерге негізделген жалаң сұрақтарында және бірнеше жауапты тест сұрақтары да фактілік білімге негізделеді дейді [9]. Терең түсіну мен білімді жүзеге асыру үшін оқушы терең түсіндірмелер мен себептерді іздеуі қажет.

Бір жағынан тиімді оқу түсінуге байланысты, екінші жағынан алғанда қажетті оқу дағдыларын қолдануға байланысты. Ланзер мен Гарднер оқуды түсіну субдағдыларға бөлінбейді деп пікір айтады [5]. Олар оқуды түсіну «жалғыз дағды» деп қорытындылайды. Бұл оқу үдерісі жайлы унитарлы пікір ғалымдардың ерекше дағдылар жайлы емес, оқу тәсілдері жайлы пікірлесуіне әкелді [4]. Оқу тәсілдері мәтіннің түрі, оқушының мақсаты мен жалпы жағдаят мазмұнына байланысты өзгертін мәтінді сараптау жолдарынан тұрады [4].

Оқуды түсіну тәсілі белгілі бір контекстік шарттармен іске асатын, түсінудің бірнеше аспектілерін жақсарту мақсатындағы когнитивті немесе бихавиористік әрекет. Тәсіл дегеніміз, ауық-ауық белсендірілетін және толықтырып, бекітіліп отыратын ұзақ уақыт есте сақталатын қарапайым білім бөлігі [2].

Алғашқы төрт оқу тәсілдерін Ланзер мен Гарднер ұсынған: рецептивті оқу, рефлексивті оқу, тез қарап шығу және тиянақты оқу. Ланзер мен Гарднер бойынша, рецептивті оқу ең танымал және тыңдаушы әрекетіне жақынырақ. Рефлексивті оқу оймен жиі бөлініп отыратын оқу түрі. Тез қарап шығу оқу керек пе және нені, қай жерін оқу керектігін шешпес бұрын, тез және мәтіннің не туралы екендігін білу үшін оқылады. Тиянақты оқу тез қарап шығудың бір түрі, бірақ нақты деталь мәтінде бар екендігін айқындау болады. Бұл тәсілдерді қолдану мәтіннің күрделілігіне және оқушының мақсатына байланысты [5].

Қысқа мәтіндермен жұмыс істеу

Ағылшын тілін белгілі мақсатта оқыту (ESP) ағылшын тілін оқытудың басқа жеке саласы. Дедли-Ивансқа сүйенсек, «Ағылшын тілін белгілі мақсатта оқытудың негізгі анықтаушы ерекшелігі оқыту мен материалдар оқушының қажеттіліктерін талдау нәтижесіне негізделеді [10]. Сандра Маккей [11] студент мәтінді қызығып оқиды, егер мәтіннің мазмұны шынайы өмірге және қызығушылықтарына сәйкес келсе деп айтады. Тілдік емес мамандық студенттеріне ағылшын тілін оқытуда, мамандыққа байланысты мәтін алынады, себебі шетел тілін оқытуда студент үшін кәсіптік қызығушылық үлкен маңызға ие. Арнайы кәсіби сөздерді оқытумен қатар, оқу, жазу, тыңдау және сөйлеу дағдыларын оқыту мәнге ие. Бірақ арнайы материалды таңдау, кейбір субъективті факторларға байланысты.

Біріншіден, бірінші курс студенттері мамандыққа қатысты емес жалпы білім беру пәндерін оқиды. Келесі фактор бойынша, тілдік емес мамандық студенттерінің барлығы ағылшын тілінен жақсы емес. Соңғы фактор, арнайы тілдік дағдыларды дамыту мүмкіндіктері шектеулі. Кейде шектеулі уақыт аралығында көлемді мәтінмен жұмыс істеу қиынға соғады. Қысқа мәтін шағын және түсінуге жеңіл.

Сондықтан, екпін тиімді оқыту материалдарына, әсіресе қысқа мәтіндерге негізделуі керек. Неге қысқа мәтіндер? Қысқа мәтінмен жұмыс істеу тілдік емес мамандық студенттері үшін тиімді, себебі олар негізгі мақсатқа қол жеткізе алатындықтарына сенімді болады және берілген тапсырмаларды орындай алады.

Коли мен Слатер [12] қысқа мәтінмен жұмыс істеудің төрт артықшылығын атайды. Бірінші, қысқа мәтіндердің көлемі бір немесе екі сабақта толық жұмыс істеуге ыңғайлы. Екіншіден, қысқа мәтіндер студенттің тәуелсіз жұмыс істеуіне күрделі емес. Үшіншіден, қысқа мәтіндерде түрлі қызықты таңдаулар бар. Төртіншіден, қысқа мәтіндерді барлық деңгейдегі (бастапқы-жоғары) студенттермен, барлық жастағы (жас-үлкен) және барлық сыныптарда алуға болады. Өздері түсінетін қысқа мәтінмен жұмыс істеу бірінші курс студенттері үшін тіптен қызық. Арнайы терминологиямен пайдалы материалмен жұмыс істеу студенттің пәнге қызығушылығын тудырады сөзсіз.

Қысқа мәтіндерді оқуда тиімді түсіну тәсілдері

Ағылшын тілін белгілі мақсатта оқыту аудиториясында қысқа арнайы ағылшын мәтіндерімен жұмыс істеуді ұйымдастыру үшін қысқа мәтіндерді оқуда тиімді түсіну тәсілдеріне назар аударғанымыз дұрыс. Қысқа арнайы ағылшын мәтіндерімен жұмыс істеуде студент метакогнитивті тәсілдерді, оқу кезінде ойлап, бақылау үшін қолдануы тиімді. Олар өздерінің түсінуін және кейбір түсіну қиыншылықтарын бақылауға мүмкіндік береді. Студенттің болашақ мамандығына қатысты арнайы терминологияны меңгеруге мақсатталған бірнеше тиімді түсіну тәсілдері бар:

- Мәтінді қарап шығып, таныс емес сөздерді табу;
- Қарап шығып, қандай грамматикалық қиындықтарды анықтаңыз;
- Сөздердің мағынасын шешіп, мәнін түсіндіріңіз;

- Күрделі, қиын сөйлемді тауып, сөйлем мәнін өз сөзіңізбен жеткізіңіз;
- Мәтінді қайта қарап шығыңыз;

Орташа деңгейдегі тіл дағдысы бар бірінші курс студенті негізгі ойды білдіретін және мәтінді түсінуге көмектесетін негізгі сөйлем мәнін шеше алмайды. Мұндайда шетел тілін оқудағы ең қарапайым тәсіл таныс емес сөзді сөздіктен қарау болып табылады. Сөздің түсініктемесін немесе сөзді сөздіктен қарау, сол сөзбен сөйлемді қайта оқу және содан кейін тұтас сөйлемді түсіну стратегиялық когнитивті әрекет болады. Ағылшын тілі сабақтарында жиі қолданылатын тәсілдердің бірі контекстуалды сөз анықтамасы тәсілі. Бұл тәсіл көз қимылдары арқылы жүзеге асады, яғни сөйлемді бірнеше қайтара оқу арқылы мәнін шешу.

Графикалық тәсілдер жаңа сөздермен жұмыс істеуде тиімді болады. Диаграммалар студенттердің жаңа сөзге түсіндірме берумен ғана шектеліп қоймай, оның мәніне, контекстіне және арнайы мамандық сөздеріне жататын сөздердің мағынасына баса назар аударуға көмектеседі. Сондықтан, көбірек сөз жаттауға түрлі тәсілдер тиімді. Алайда студенттің жұмысқа қызығушылығын жоғалтып алмас үшін, қысқа мәтінге тым көп жаңа сөздер енгізілмеуі керек.

Жалпы сөздік қоры аздау студентке арнайы мамандық мәтінін түсіну кедергілер туғызатындықтан, студенттің лингвистикалық және тілдік құзіретін арттыратын келесі қарапайым тәсілдер пайдалы көрінеді. Себебі, қысқа мәтіндер студенттің сөз қорының көбеюіне және оқу дағдысын дамытуға үлесі зор болады:

Келесі ағылшын сөздері мен сөз тіркестерін мәтіннен оқыңыз. Олардың мағынасын тексеріп, қазақша баламаларын беріңіз.

Сөздің ағылшынша баламасын беріңіз. Келесі сөздердің синонимдарын атаңыз.

Ағылшын тілін белгілі мақсатта оқытуда мәтіннің мәніне үлкен көңіл бөлінеді, себебі қысқа мәтіндегі арнайы мамандық ақпараты студент үшін аса зор мотивация көзі болады. Сөздерді мәтіндегі ақпаратты пайдаланып, олардың түсіндірмесімен сәйкестендіру, түсіну сұрақтарына жауап беру, мәселені талқылау т.б. тапсырмалар студенттің сыни ойлауын арттырады сөзсіз.

Арнайы мамандық мәтінін студенттің түсінгендігін тексеретін тиімді жолдарының бірі сұрақтарға жауап беру тәсілдері. Бұл тәсіл студенттерді сұрақтарға дұрыс жауап беруге бейімдейді. Сұрақтардың бірнеше артықшылықтарын атауға болады:

1. студенттерге оқу мақсатын нақты түсіндіру;
2. студенттердің ықыласын нақты нені оқу керектігіне аудару;
3. оқу барысында белсенді ойлауға көмектесу;
4. студенттердің мәтінді түсінгендігін тексеруге икемдеу;
5. студенттерге мәтіннің мазмұнын шолуға және өздерінің білетін ақпаратына жаңа оқыған ақпаратты ұштастыруға көмектесу.

Маңызды мәселелердің бірі студенттің ықыласын мәтіннен айқын (эксплицитті) және жасырын (имплицитті) ақпаратты ала білуге аудару. Тапсырмалар жүйелі ұйымдастырылған жағдайда студент мәтінге бірнеше рет

оралып отырады, бұл сөздерді, сөз тіркестерін, тұтас сөйлемдерді және жаңа ақпаратты көріп есте сақтау үшін маңызды.

«Тілді сыни ойлай оқу арқылы меңгеру лингвистикалық күзiреттi меңгеруден әлдеқайда жоғары. Сыни ойлай оқу бұл дискурстық күзiреттi, социолингвистикалық, прагматикалық және стратегиялық күзiреттердi меңгеру болады» [13]. Төмендегi сұрақ түрлерi студентке тiлдi сыни ойлай оқу арқылы меңгеруге ықпал етедi:

Болжау тапсырмалары студенттiң ықыласын мәтiн тақырыбына аударуға және студенттердi жұмысқа бейiмдеуге көмектеседi. Студенттер мәтiн мазмұны мен ондағы ақпаратқа қызығушылық тудырады. Мәтiн не туралы екендiгiне қызығушылық танытады. Болжау тапсырмалары студенттiң қорыту, бағалау және мәтiн туралы пiкiр айту дағдаларын қалыптастыруға ықпал етедi. Студенттерге мәтiннiң не жайлы болатындығы жайлы болжау немесе ойлау және талқылау тапсырмалары ұсынылады. Болжау сұрақтарына жауап беруде студенттер әдетте өздерiнiң бiлетiн бiлiмiне сүйенiп жауап бередi.

Оқу алдында мәтiнге және тақырыпқа ден қою сұрақтарымен жұмыс iстеуде студенттен мәтiннiң тақырыбы жайлы және мәтiннiң бiрiншi бөлiгiн оқып, 1-2 сұраққа жауап беру сұралады.

Мәтiндегi негiзгi ойды iздеу тапсырмаларында студент берiлген сөздер немесе сөйлемдер арасынан бiр дұрыс жауап табады немесе дұрыс емес нұсқаны дұрыс нұсқаға ауыстырады.

Нақты тапсырмалар мәтiннен табылатын фактiлерге, белгiлi ақпаратқа негiзделедi. Тапсырманың бұл түрi студенттiң мәтiндегi ақпарат жайлы ойлануын және мәтiн iшiнен жауапты «iздеп» және мәтiнге қайта-қайта оралуын талап етедi.

Ой толғау тапсырмалары студенттiң өз бiлгенi, бiлiмi мен мәтiннен жаңадан не үйренгенiн ойлап, талдауды талап етедi. Студент сұраққа жауап беруде мәтiндi түсiнуi, қорыта бiлуi және жаңа ақпаратты өзiнiң бұрыннан бiлетiн бiлiмiмен ұштастыра бiлуi қажет. Тапсырманың бұл түрi студенттердiң ой-қиялын ұштап, сыни ойлауына түрткi болады және жеке пiкiр бiлдiруге ұйтқы болады.

Студенттiң оқуды түсiнгендiгiн тексеруде жалпы және арнайы сұрақтар тиiмдi. Бiрiншi жалпы, сосын арнайы сұрақтарға жауап беру арқылы студенттер өздерiнiң не оқып жатқандығын түсiне алған, алмағандығын бiле алады.

Мәтiннiң жалпы мәнiн қорыта айту студенттен оқып жатқан мәтiнде ненiң маңызды екендiгiн анықтауын және оны өз сөзiмен жеткiзудi талап етедi. Мәтiннiң жалпы мәнiн қорыта айту студенттерге негiзгi идеяны талдап, оны қосалқы идеялармен байланыстырып, қажет емес ақпаратты алып тастап, не оқығанын есiне түсiруге көмектеседi:

1. Негiзгi ой (идея) қайда?

- ✓ Тауып, астын сызыңыз.
- ✓ Онда неше мысал берiлген?

2. Мәтiннен төмендегiдей сөйлем түрлерiн анықтаңыз:

- ✓ Басты тақырыптағы сөйлем

- ✓ Қосалқы сөйлемдер
- ✓ Қорытындылаушы сөйлем

Түсінуге тиімді тәсілдердің тағы бірі оқытушы берген тапсырмаларды жұппен немесе аздаған топпен орындау болып табылады. Студенттер мәтінді түсіну үшін бірге жұмыс істейді, түрлі түсінуге тиімді тәсілдерді пайдалана отырып, бір-біріне көмектеседі. Оқытушы студенттердің топшаларда жұмыс істеуіне ықпал етуі керек.

Қазіргі уақытта қоғамның болашақ маманға қоятын талаптары өсті. Болашақ маман құзырлы тұлғаның жоғары біліктері мен дағдыларын ұсынуы керек. Бұл қазіргі жоғары технология заманында студенттердің көпсалалы дағдыларын дамытуға түрткі болып табылады. Мәтіннен алынған мәселелерді талдау немесе мәтінде ұсынылған ой-пікірлер жайында талқылау (дебат) ұйымдастыру, миға шабуыл тапсырмалары, сыни оқу тәсілдері студенттердің қатысымдық, сыни ойлау дағдыларын, мәселені шешу, топта жұмыс істеу т.б. білік, дағдыларын дамытуға бастау болады. Мұндай тәсілдерді тілдік емес мамандықтарға ағылшын тілін белгілі мақсатта оқыту аудиториясында қолдану өте маңызды болады.

Талқылау арқылы түсіну студент үшін жоғары деңгейдегі ойлауға әкеледі. «Талқылау (дискуссия) үйренген, оқыған фактілер мен ақпаратты басқалардың интерпретациясымен қарау арқылы студенттің түсінуіне ықпал етеді. Талқылау ұзақ уақыт есте сақтауға әсер етеді. Талқылауда белгілі бір концепт жайлы пікір білдіруші студент сол концепт жайлы кейінірек қайтадан басқа пікір тыңдауға мүмкіндік алады» [14]. Талқылау студенттердің мәтіндегі идея жайлы сыни ойлауын арттырып, топтағы барлық студенттердің пікір айтып, жұмысқа белсене қатысуға қызығушылығын тудырады.

Болашақ маман шығармашылық тұрғыдан ойлауы, тиімді қарым-қатынас жасауы, өзара және топтық қарым-қатынастың тамаша дағдыларын көрсете білуі керек. Сондықтан, арнайы мамандыққа қатысты қысқа мәтіндерден алынған білім мәселені-шешу тапсырмаларында мәселенің шешімін табуға көмектеседі. Мәселені-шешу тапсырмалары студенттердің сыни ойлау қабілеттерін талап етеді, бұл болашақ маман үшін өте қажетті біліктіліктер.

Тілдік емес мамандық студенттерімен ағылшын тілі сабақтарында мамандыққа қатысты қысқа мәтіндерді қолдану дегеніміз қысқа мәтінді оқу және түсіну оңай деген сөз емес. Қысқа мәтінде толық лингвистикалық құрылым мен идея болады. Ағылшын тілін белгілі мақсатта оқытудың мақсаты студенттерге арнайы терминологияны үйрету мен шетел тілінде қарым-қатынас жасауға оқыту болғандықтан, оқытушылар студенттерге оқуды түсінудің түрлі тәсілдерін үйретуі керек. Оқуды түсінудің тиімді тәсілдері студенттерге арнайы терминологияны меңгеруге ғана емес, сонымен қатар лингвистикалық, қатысымдық білім, мазмұнға ден қойып, сыни ойлау және мәселені шешу элементтерін меңгеруге көмектеседі.

Әдебиеттер:

- 1 Block E. *The comprehension strategies of second language readers*, 1986. – TESOL Quarterly 20(3). – p. 463-494.
- 2 Graesser A. *An Introduction to Strategic Reading Comprehension*. In: Danielle, S. et al. (eds.) *Reading Comprehension Strategies*. – New York: University of Memphis, 2007. – pp. 3-26.
- 3 Rogova G. V. *Methods of Teaching English*. – Leningrad: Prosveschenyie, 1975 – p.177.
- 4 Wallace Wallace C. *Reading*. – Oxford: Oxford University Press, 1992. – p. 39-40.
- 5 Lunzer E. and Gardner K. *The Effective Use of Reading*. – London: Heinemann Educational Books Ltd., 1979. – p.277.
- 6 Schoot M., Vasbinder A.L., Horsley T.M., Reijntjes A., Lieshout E. *Lexical ambiguity resolution in good and poor comprehenders: An eye fixation and self-paced reading study in primary school children*, 2008. – Journal of Research in Reading, 31(2). – pp. 203-223.
- 7 Kintsch W and Kintsch E. Comprehension In: Stahland, S. And Paris S. (eds.) *Children's reading comprehension and assessment*. – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2005. – pp. 71-92.
- 8 King A. *Beyond Literal Comprehension: A strategy to promote Deep Understanding of Text*. – San Marcos: California State University, 2005. – pp. 267-290.
- 9 Davoudi M. *Inference generation skill and text comprehension*, 2005. – The Reading Matrix, 5(1). – pp. 106-122.
- 10 Dudley-Evans and St. John *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach*. - Cambridge: Cambridge University Press, 1998. –p.4.
- 11 McKay S.L. *Literature as Content for ESL/EFL*. Ed. Marianne Celce-Murcia. *Teaching English as a second/foreign language*. – New York: Heinle and Heinle, 2001. – pp. 319-332.
- 12 Collie J. and Slater S. *Literature in the Language Classroom*. (5th ed.). – Glasgow: Cambridge University Press, 1991.
- 13 Canale M. *From communication competence to communicative language pedagogy*. In: Richards, J.C. and Schmidt, R.W. (eds.). – Language and communication. London: Longman, 1983. – pp. 2-27.
- 14 Alvermann D.E., Dillon D.R., O'Brien D.G. *Using discussion to promote reading comprehension*. – The Michigan University: International Reading Association, 1987.

**ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ЧТЕНИЮ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ
СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В РАМКАХ ДИСЦИПЛИНЫ
«ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ИНОСТРАННОГО
ЯЗЫКА» В ВУЗЕ**

*Тусупова Г. К.,
к.п.н., доцент
Нурбекова Г. Ж.,
магистр, старший преподаватель
Отызбаева К. Ж.,
магистр, старший преподаватель,
Евразийский Национальный Университет
им. Л.Н. Гумилева
Астана, Казахстан*

Формирование навыков чтения при обучения иностранному языку осуществляется с начального этапа в школе. В методической литературе разных лет имеется большое количество работ, касающихся обучения чтению в